

Pomogáts Béla

A becehegyi szőlősgazda



Takáts Gyula portréja

A magyar múlt és a magyar kultúra „térképén” vannak, mondhatni, mitikus emberi-történelmi státusok. Nem szerepek, hanem a közvélekedés és a hagyomány által megszentelt emberi és művészi életstratégiák és sorsok, amelyek részei annak a nemzeti mitológiának, amelyet különben minden nemzet féltő gonddal őriz és gondoz. Nem csak a mindenki által igen magasra értékelt eszmék és történelmi ereklyék tartoznak közéjük, mint amilyen számunkra, magyarok számára a nemzeti függetlenség, a személyes szabadság ideálja vagy a piros-fehér-zöld lobogó, a nemzeti címer és a Szent Korona, hanem köznapi fogalmak és foglalatosságok is, például a mi nemzeti panteonunkban a költészet és a bor, ez a kettő ugyancsak ott van nemzeti panteonunk hagyományos értékei és relikviái között. Ennek a két, mondhatnám, „nagyon magyar” (igaz, más nemzetek gondolatvilágában is igen fontos helyet betöltő) értéknek volt igen jeles képviselője az a költő és szőlősgazda, akire most itt Győrökön, a Balaton végtelen perspektívájával szembesülve (vagy csak erre gondolva) emlékezünk. Természetesen Takáts Gyulára: a Balaton és Somogyország költőjére és a neves becehegyi szőlősgazdára gondolok.

Hogy egy költő eleve vonzalmat érez a szép tárgyak, tájak, festmények és asszonyok iránt, az nem lehet meglepő, hiszen a költészet mindig küldetésének tudta azt, hogy a „szépség” élményével gazdagítsa, akár nevelje az emberi szíveket. Takáts Gyula mindig a „szépség” költője volt, aki kivételes érzékenységgel figyelt ennek a „szépségnek” a megnyilvánulásaira. Azokra az ünnepi élményekre, amelyek az emberi szívet felül tudják emelni a sivár köznapokon, és megújuló szellemi erőforrásokat nyitnak meg. Mindig észrevette a világban érvényesülő harmóniát, köszöntötte, megünnepelte, és ha úgy hozta a sors, megsiratta. Életművének ez a harmónia volt az egyik fontos ihletője és rendező elve – a

mögöttünk lévő zavaros évszázadban ennek a harmóniának a jótékony hatalma mellett érvelt, ezt a jótékony hatalmat mutatta meg a teremtés dolgaiban. Mintha Isten szándékait tolmácsolta volna a „szépség” költői ünnepeiben.

Takáts Gyula ennek a „szépségnek”: a való világ tárgyain, a természetben és a kulturális hagyományokon lelkesült örömmel a költője: birtokosa, őrzője, gazdagítója volt. Mint ilyen, ritka emberi és költői jelenség egy olyan világban és kultúrában, amely természetesen nagyon is indokoltan, inkább a csalódásokról, a megpróbáltatásokról ad számot, és nem a lélek ünnepi pillanatairól. Igaz, Takáts Gyula költészetében is megjelentek azok a tapasztalatok, amelyeket az egyetemes emberi sorsot vagy a magyarság sorsát figyelve és átélve kellett szereznie. Verseinek van egy tragikus tartománya is, ez rendre reflektált mindazokra a tapasztalatokra, amelyekkel nemzedékének és nemzetének meg kellett küzdenie. Ezekkel a tapasztalatokkal állította szembe, mint a biztos szellemi önvédelem eszközeit, a köznapiok világának: a dunántúli tájnak, hagyománynak és kultúrájának, és természetesen a bor kultúrájának a mélyen átélt élményeit.

Alakja mára a klasszikusok közé emelkedett, ott látjuk őt azon a magaslaton, ahol a két Kisfaludy, Berzsenyi Dániel, Vörösmarty Mihály, Babits Mihály, Illyés Gyula, Weöres Sándor, Csorba Győző, Nagy László, Fodor András és a magyar költészet többi dunántúli klasszikusa található. Most mégsem a klasszikus költőről szeretnék szólni, inkább arról az emberről, aki atyai barátunk volt, akinek becehegyi asztalánál oly sok régi történet hangzott el (természetesen a boros poharak emelgetése közben), akinek mindig szívügye volt a Dunántúl magyar szellemi, irodalmi élete. Takáts Gyula a maga költői, írói munkássága mellett számos kulturális és irodalmi intézmény, így a Berzsenyi Társaság és a *Somogy* című folyóirat

szellemi irányítása és ösztönzése által is beírta nevét a magyar művelődés és természetesen a dunántúli kultúra történetébe.

A Dunántúl költőjéből szinte amolyan „kulturális idol” lett a múltó évtizedek során: miközben sokan mások – a divat vagy éppen a politikai helyezkedés következtében – nem is egy alkalommal átformálták személyiségüket, ő maradt, aki volt, úgyszólván az „állandóság” intézménye- és jelképeként. Annak idején Jékely Zoltán a Fészek Klub közönsége előtt, a költő hatvanötödik születésnapján, valóságos „emberföldrajzi fantasztikumnak” nevezte Takáts Gyulát, egyszerűen azért, mert ebben a viharos huszadik században és viharos Közép-Európában valami olyant képviselt életével, egyéniségével, ami maga is „fantasztikum”: az állandóságot, amit már az is mutat, hogy ugyanabban a kaposvári házban töltötte egész éltét, ahová kisgyerekként került. Igen, az állandóság szervesen hozzátartozott Takáts Gyula egyéniségéhez, sőt valósággal mitikus figurává tette őt, minthogy jelenkorunkban, midőn minden recseg-ropog, bomlik-omladozik, az állandóságot birtokolni és képviselni maga olyan vállalkozás és teljesítmény, ami szinte mítoszba illik. Ráadásul Takáts Gyulában semmi sem volt a mitikus hősök jellemvonásaiból, például annak a Sziszüphosznak a karakteréből, aki Camus-nél oly „heroikus pesszimizmussal” görgeti maga előtt azt a sziklát, amely az emberi sorssal azonos. Takáts Gyula sohasem akart hérosz lenni és sohasem volt pesszimista, a személyiségében, sorsában és költészetében jelen lévő állandóság elemi természetességgel párosult.

Emberi és emberléptékű állandóság volt az övé, a klasszikusok bölcsességéhez és derűjéhez hasonlatos, volt benne valami tizenkilencedik századi. Ezt dicséretére mondom, nem kevés nosztalgiával, hiszen a zaklatott, frusztrált és neurotikus huszadik században s a magyar történelem e mostani zaklatott, frusztrált és neurotikus évtizedében milyen jó is volna az a klasszikus nyugalom és biztonság, amely, mondjuk, a tizenkilencedik század nagy részében uralkodott.

Takáts Gyulának már egyénisége és megjelenése is ilyen állandóságot és biztonságot sugallt. Emlékszem, hajdanán vele és Jékely Zoltánnal hármásban ültünk be a Széchenyi-hegyen található, régen Golf Klubnak, akkoriban Vörös Csillagnak nevezett szálloda vendéglőjébe, s Jékely a ruhatárnál „alispán úrnak” szólította barátját: ezt

a megszólítást egyetértő s tisztelgő fejbólintással nyugtázta a ruhatáros és a főpincér, hiszen Gyula megjelenésében valóban volt valami a régi megyei urakéból. Tiszteletet parancsolt és bizalmat keltett, mint egy nemes szokás, amely túlélte a huszadik század vad viharait és értékpusztításait.

Ezzel az „alispáni” biztonsággal és állandósággal találkozhattam szinte minden nyáron Takáts Gyula becehegyi házában: aranyló bor és mézízű őszibarack társaságában, a verandán, a balatoni táj széles vásznú panorámája előtt. A szigligeti alkotóházból keltünk útra Gyula látogatására, valamikor még az ősidőkben Nagy László, később Fodor András, Réz Ádám, Bertók László, Csukás István és mások társaságában. Ezeknek a látogatásoknak az emlékét őrzi Takáts Gyula nevezetes vendégekönyve, amely annak idején *Bacchus könyve* címmel nyomtatásban is az olvasók elé került. Becehegy maga is mitikus táj volt számunkra: mintha egy futó pillanatra valami öröklétbe léptünk volna át, évről évre ugyanaz a táj, a bor, a barack, és semmit sem változott Takáts Gyula.

Ez a biztonság és állandóság a természetes otthonosság érzésével párosult, pontosabban a biztonság és állandóság érzéseinek forrása és fenntartója az otthonosság volt. A mögöttünk lévő zaklatott évszázadban igen ritka volt ez az otthonosság, a mi irodalmunkban talán csak olyanok mutattak rá példát, mint Illyés Gyula, Tamási Áron, Weöres Sándor – és Takáts Gyula. Hogyan is mondta Tamási Áron az *Ábel Amerikában* utolsó lapjain? (Nevezetes szavak voltak ezek, nem egyszer idézzük őket.) „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne”. Takáts Gyula valóban otthon volt a világban: Kaposváron, Becehegyen, Magyarországon (de Itáliában és Hellaszban is!). Költészete és emberi példája mellett – mindkettővel szoros összefüggésben – szellemi örökségként ezt az otthonosság-érzést, mondhatni: az otthonosság szép emberi és költői mítoszáat hagyta ránk. Gazdag érzemvilágot, amely talán csak a költészet és a borozgatás világában virul ki igazán. Biztos vagyok benne, hogy az otthonosságnak ez a szép érzése hatja most át balatongyöröki találkozásunkat is.

(Az írás Pomogáts Béla Balatonfüreden elhangzott Takáts Gyula-előadásának szerkesztett változata.)